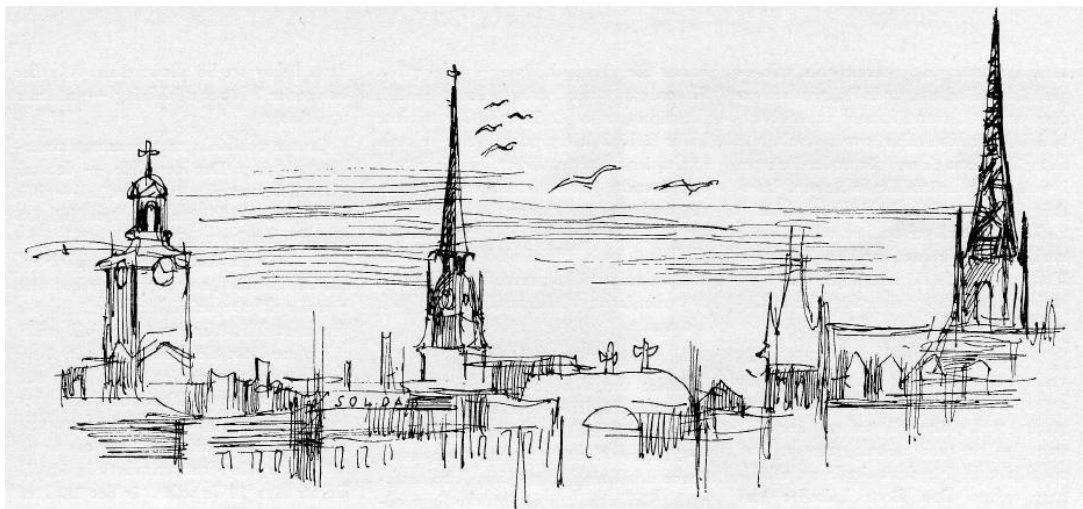

Lokalredaktörer i Kristineberg: nr.2 1956, är Claes Sandström

BOLIDEN PÅ TEGELBACKEN

Ett rapsodiskt lunchsamtalsprotokoll

Koppar, bly, blyoxider, guld, silver, vismutlegeringar, selen, arsenik, arseniksalter, arsenikmetall, svavelsyra, svavelkisslig, zinkslig... Knappast tänker vi väl på hur dessa och andra för Bolidenföretaget typiska produkter i skilda

uppenbarelseformer ständigt möter oss i det dagliga livet. När vår soliga lunchpromenad häromdagen förde Magnus och mig upp på Tegelbacksviadukten fick vi för oss anteckna vad vi i dess grannskap kunde se eller ana oss till av

produkter härstammande från våra gruvor och verk eller av de slag som kommer till där. Det blev en hel del som hemma vid skrivmaskinen kom att bilda underlaget för följande rapsodiska lunchsamtalsprotokoll.

Att inte allt som glimmar är guld har man fuller väl fått lära sig. Men det som blänker i det granna solskenet från tupper och kors i Klaras, Storkyrkans, Tyskans, Ridderholmskyrkans och alla de andra kyrkornas tornspiror, vilka skjuter upp mot en blå rymd från Gamla stans och malmarnas mosaikskimrande husbytter, är i alla fall guld.

— Nog är det rätt egendomligt att guldet står sig så bra. Man tycker att vinden med det stoft som den för med sig skulle slita hårt på det. Guld är ju mjukt, men kanske är förgyllningen rätt kraftig.

— Tja, tjockleken på det bladguld som används till förgyllning brukar hålla sig kring 0.00001 mm. Det är ju inte ett mått som man i gemen brukar kalla kraftigt. Men man vill nog föreställa sig att guldet legerats med en rätt stor portion annan metall och på det sättet gjorts hårdare. Fast så är det inte. Bladguldet håller omkring 23 karat, d. v. s. 23 tjugofjärdedelar finguld. Och jag räkar veta att det är 24—25 år sedan Klaratuppen förgylldes och den skiner fortfarande blank efter vad man kan se.

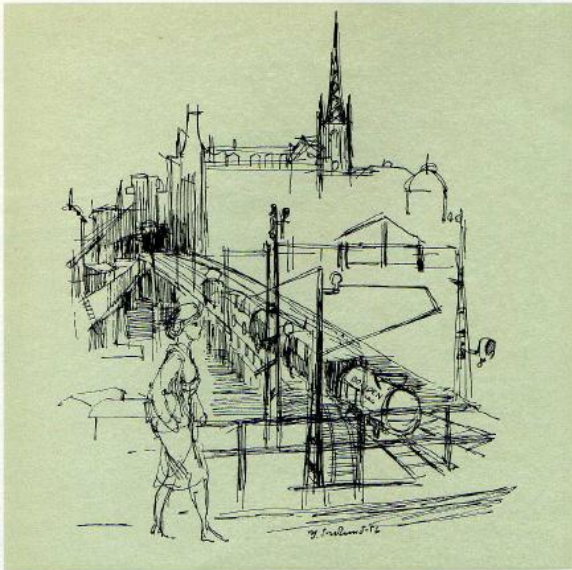
— Stockholms stadshus nöjer sig inte med guldet på sina tre kronor. En del av torntaket är också förgyllt.

— Stockholm lär ju också emellanåt ha ont om kontanter. Det hjälper inte att man från stadshuset bara har en kort bit till Myntverket, vars port skymtar därborta vid Hantverkargatan.

— Jag undrar hur många inflationsblanka enkronor man skulle kunna tillverka där av de 72.000 kg silver som Bolidenbolaget producerade i fjol.

Låt oss räkna. Varje enkrona väger 7 gram och innehåller 2.8 gram silver. Det skulle bli mellan 25 och 26 miljoner silverpenningar.

— Sa du silverpenningar? Låt inte skenet bedra. Till de där 26 miljonerna enkronor går det förutom silvret åt 90 ton koppar och du borde hellre kalla dem för koppar- än silverpenningar. Silverinnehållet är bara 40 procent men kopparinnehållet 50. Dessutom behöver vi skjuta till 9 ton zink och lika mycket nickel. Nickeln gör att pengarna blir vitare och slitstarkare. Fast jag kan knappast tänka mig något mindre hållbart än kronan. Nysilverbesticket som du nyss la ifrån dig efter lunchen består av samma metaller som de s. k. silverpenningarna, fast i andra proportioner. Det har en kärna av koppar, zink och nickel. Alpacka, kallar guldsmederna den

legeringen, som dras över med silver i ett galvaniskt bad. I sämre bestick finns ingen nickel. Undermetallen består alltså av en kopparzinklegering — d. v. s. mässing.

— Mässing träffar vi på lite varstans... Förresten, ser du flickebarnet där?

— Jag kan inte se att hon uppträder i bara mässingen.

— Asch... men om jag inte tar fel så har svavelkisligen och svavelsyran inte så liten andel i hennes elegans. Rayon — d. v. s. konstull — är en viscocellulosaprodukt. Och du vet väl att svavelkisligen i stor utsträckning går till cellulosa-fabrikerna, där svavelinnehållet används vid beredning av koksyra. I rayonullfabriken använder man sedan svavelsyra vid ullframställningen för utfällning av rayonfibern.

— Ja när man talar om trollen... Ser du den gröna svavelsyravagnen i tågsättet som är på väg in i Södertunneln? Den är säkert på väg till Gäddvikens gödningsämnesfabrik ute vid inloppet till Stockholm. Svavelsyran är en av superfosfatfabrikernas viktigaste råvaror.

— Det går också en hel del tyska tankvagnar i tåget. Det är tänkbart att en gnutta järn i någon av dem härstammar från en bolidengruva. När svavelkisligen rostas får man bränder, jämförbara med högvärdig järnmalm eftersom de håller 64 procent järn, och de bränderna går till kontinentala järnverk.

— Chansen att just de här vagnarna skall innehålla järn från Västerbottens bergslag är väl rätt liten. Av vår svavelkisproduktion blir det ungefär 230.000 ton bränder om året för närvarande, och det är en obetydlig del av de järnråvaror som enbart tyska masugnar slukar. Men naturligtvis är det möjligt.

En röd stoppsignal lyser bredvid spåret: — Vet du hur man får fram den röda färgen i glaset?

— Jo, med hjälp av selen, eftersom så gott som allt rött glas färgas med selen. Vill man ha ett klart fint glas

utan den grönaktiga ton som »rå» glasmassa har så använder man också selen. Även arsenik används i det sammanhanget. Arseniken har den förtjänsten att glaset blir fritt från blåsor.

— Du nämnde arsenik. Där på bron rullar just ett exempel på vad man kan åstadkomma med arseniksalter. Och underlaget som ifrågakommande exempel rullar på är ett annat sådant exempel.

— Du uttrycker dig lite dunkelt. Vad jag ser är en lastbil med nånting som ser ut som potatissäckar på väg över den provisoriska pontonbron över Riddarfjärden.

— Just det. För att få fin och lagringsduglig potatis dödar man blasten med ett arseniksalt före skörden. Och själva pontonbron är ett exempel bland många på hur virke kan impregneras med arseniksalt för att bli motståndskraftigt mot röta, skeppsmask och annat otyg. Sliprar och ledningsstolpar som vi också ser en hel del av här är andra ytterst lämpliga impregneringsobjekt.

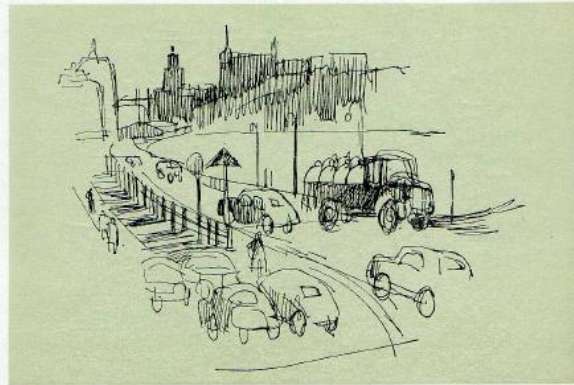
Vi är nu inte ensamma om att betrakta Stockholms centrum från Tegelbacksviadukten. En yngre gentleman har stannat ett stycke från oss. Det börjar bli skönt i solen och han tar av sig hatten. En doft av något härmedel blandar sig med bensinångorna.

— Tror du han har selen i håret? Det förekommer i form av selendisulfid i somliga härmedel och lär vara det nyaste mot mjäll. Han kanske t. o. m. har selen på fötterna, fast de vågar jag inte svära på. Så mycket vet jag i alla fall att selen används i gummiindustrin.

— Det är mycket folk som går av spårvagnen vid Serafimerlasarettet därborta. Trist att ligga där, inte minst en så vacker dag. På tal om det så används vismutföreningar mot en del magsjukdomar. Men börja inte med att stoppa i dig blyvismutlegering när du kommer till Rönnskär. Det är inte riktigt samma sak som medikamenterna. Eftersom vi nyss resonerade om selen kan man också fråga sig om det inte där på sjukhuset finns en och annan selenlikriktare som förvandlar växelström till likström.

Våra blickar vandrar över taken, mot Slottet och Riddarholmen.

— Det är inte ofta man ser så många koppartäckta tak på en gång. Kan du föreställa dig ett vackrare tak än det av

koppar som åren patinerat. Och ett hållbarare, om plåtslagaren varit noggrann vid falsningen.

— Nej, men billigt är det inte att lägga kopparkoppar i dag. Kopparkopparingarna har i år slagit det ena höjrekordet efter det andra.

— Medan vi ändå är uppe på de stora höjderna så har vi där ytterligare en sak med anknytning till våra produkter: ytskiktet av zink på den galvaniserade takplåten som skyddar järnet mot korrosion. Fast zinken framställer vi inte själva ännu utan exporterar zinksligen. Enligt en amerikansk statistik lär f. ö. Bolidenbolaget ha större tillgångar på bly- och zinkmalm än något annat företag utanför USA. Vi skall t. o. m. leda stort — om nu den där statistiken är tillförlitlig.

— För att återgå till kopparn och spara blyet ett slag så torde el-ledningarna som vi ser representera kopparns viktigaste användningsområde. Koppargjuteriet på Rönnskär tillverkar också mest wirebars, som är de speciella utgångsämnen för tråddragning. Fast det görs en hel del cakes också som används till plåt och en hel del billets som blir rör.

Av blyet går huvuddelen av vår produktion till ledningskablar. Där nere vid tunnelbygget har vi en kabeltrumma från Siwerts. Det är ganska säkert bolidenbly i kabelmanteln. Och bredvid lyser blymönjan röd från en hög nymönjade rör.

— Bilarna som stup i ett far förbi bak ryggen på oss har också en del att göra med bly: i batterierna, i bensinen o. s. v.

— Ska vi börja resonera bilar så kan vi nog leta fram så många detaljer ur alla de slags produkter som vi framställer att vi skulle behöva ytterligare en lunchrast. Den här är snart slut.

Och vi lämnar Tegelbacksviadukten för att krypa in bakom kontorsväggar dit solen inte når samtidigt som en jägare med sin bössa och hagelpatronväska — givetvis med blyhagel som fått sina runda former tack vare Bolidens arsenikmetall — äntrar en bil med kurs mot den fria skogen.

Stig

